

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДОБРОВІЛЬНИХ СПОРТИВНИХ ТОВАРИСТВ СТАНІСЛАВА ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1945–1967 рр.)

PECULIARITIES OF STANISLAV VOLUNTARY SPORTS SOCIETIES AFTER THE SECOND WORLD WAR (1945–1967)

Майструк В. В., П'ятничук Д. В., П'ятничук Г. О., Цап І. Г.
*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2021.9.21>

Анотації

У статті подано матеріали аналітичного дослідження періоду заснування і розвитку добровільних спортивних товариств Станіслава після Другої світової війни. На нашу думку, ці історичні матеріали розкривають можливості систематизації знань молоді у галузі національно-патріотичного фізичного виховання і спорту.

Сучасні соціально-економічні і політичні трансформації українського суспільства, що супроводжуються, окрім іншого, зниженням рівня життя населення, його соціально-майновим розшаруванням, пропагандою жорстокості, бездуховності, насильства, вплинули на моральні норми і цінності молодого покоління. Молодь виявилася неготовою до сприйняття змін, які відбуваються у всіх сферах життєдіяльності. Тому найголовнішим пріоритетом гуманітарної політики в Україні і важливим складником національної безпеки має стати патріотичне виховання молоді, котре вплине на усвідомлення нею власної ідентифікації зі своєю Батьківщиною, відчуття гордості за досягнення свого народу, необхідності збереження унікальності культури країни та захисту інтересів власного народу.

Крізь призму наукового дослідження розвитку добровільних громадських організацій національно-патріотичне виховання набуває характеру системної і цілеспрямованої діяльності освітніх закладів, органів місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства, громадян з формування у людини і громадянина високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй Українській державі.

В основу нашого дослідження покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму та утвердження національних цінностей молоді.

Важливим складником нашого дослідження є поширення інформації про досягнення наших співвітчизників та їхній внесок у скарбницю світової цивілізації, зокрема у сферах спорту, освіти, науки, висвітлення внеску представників корінних народів та національних меншин України та громадян інших держав у боротьбу за державну незалежність і територіальну цілісність України, процес її державотворення, вітчизняну наукову, духовно-культурну спадщину.

Ключові слова: добровільні спортивні товариства, громадські організації, спорт, молодь.

В статье представлены материалы аналитического исследования периода основания и развития добровольных спортивных обществ Станислава после Второй мировой войны. По нашему мнению, данные исторические материалы раскрывают возможности систематизации знаний молодежи в области национально-патриотического физического воспитания и спорта.

Современные социально-экономические и политические трансформации украинского общества, сопровождающиеся, помимо прочего, снижением уровня жизни населения, его социально-имущественным расслоением, пропагандой жестокости, бездуховности, насилия, повлияли на моральные нормы и ценности подрастающего поколения. Молодежь оказалась неготовой к восприятию изменений, которые происходят во всех сферах жизнедеятельности. Поэтому главным приоритетом гуманитарной политики в Украине и важной составляющей национальной безопасности должно стать патриотическое воспитание молодежи, которое повлияет на осознание ею своей идентичности с Родиной, чувство гордости за достижения своего народа, необходимости сохранения уникальности культуры страны и защиты интересов собственного народа.

Через призму наукового дослідження розвитку добровільних громадських організацій національно-патриотическе виховання отримує характер системної і ціленаправленої діяльності освітніх установ, органів місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства, громадян по формуванню у людини і громадянина високого національно-патриотического свідомості, почуття вірності своєму українському державству.

В основу нашого дослідження покладені ідеї зміцнення української державності як консолідуючого фактора розвитку суспільства, формування патріотизму і утвердження національних цінностей молоді.

Ключові слова: добровільні спортивні товариства, громадські організації, молодь.

The article presents the materials of the analytical study of the period of foundation and development of Stanislav's voluntary sports societies after the Second World War. In our opinion, these historical materials reveal the possibilities of systematizing the knowledge of young people in the field of national-patriotic physical education and sports.

Modern socio-economic and political transformations of Ukrainian society, accompanied, among other things, by the decline in living standards, its socio-property stratification, propaganda of cruelty, spirituality, violence have affected the moral norms and values of the younger generation. Young people were unprepared for the changes that are taking place in all spheres of life. Therefore, the main priority of humanitarian policy in Ukraine and an important component of national security should be patriotic education of young people, which will affect their awareness of their identity with their homeland, pride in achieving their people, the need to preserve the uniqueness of culture and protect the interests of their people.

Through the prism of scientific research on the development of voluntary public organizations, national-patriotic education acquires the character of systematic and purposeful activity of educational institutions, local governments, civil society organizations, citizens to form a high national and patriotic consciousness, a sense of devotion to their Ukrainian state.

Our study is based on the idea of strengthening Ukrainian statehood as a consolidating factor in the development of society, the formation of patriotism and the establishment of national values of youth.

An important component of our study is to disseminate information about the achievements of our compatriots and their contribution to the treasury of world civilization, in particular in sports, education, science, coverage of the contribution of indigenous peoples and national minorities of Ukraine and citizens of other states to the struggle for independence. The process of its state formation, national scientific, spiritual and cultural heritage.

Key words: voluntary sports associations, public organizations, sports, youth.

Вступ. Розбудова української держави, входження у новий період продуктивного розвитку всіх сфер соціального життя, актуалізація багатого культурно-історичного досвіду і відродження традицій національного виховання ставлять на перший план проблему соціальної роботи із сучасною молоддю.

На думку вчених [1; 2], головна мета національного виховання молоді визначається як формування особистісних рис громадянина України, що включають у себе національну самосвідомість, розвинену духовність, правову, трудову, фізичну, моральну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту [3]. Саме молодь потребує найбільшої уваги з боку суспільства, соціальної допомоги, захисту і підтримки.

Сьогодення вимагає теоретичного обґрунтування історично сформованих етапів розвитку видів спорту. Через аналіз історичного

минулого рідного краю ми закладаємо основу національної свідомості, культури молодого покоління [6].

Становлення видів спорту у Станіславі (Івано-Франківську) вивчалось як вітчизняними [1], так і закордонними вченими [6]. Як правило, це період від кінця ХІХ століття до 1940 року. Щодо заснування та діяльності добровільних спортивних товариств після Другої світової війни на Івано-Франківщині, то даних у доступній нам літературі ми не знайшли.

Мета дослідження – висвітлити розвиток добровільних спортивних товариств Станіслава (Івано-Франківська) після Другої світової війни.

Об'єкт дослідження – система спортивних товариств Станіслава (Івано-Франківська).

Предмет дослідження – особливості розвитку добровільних спортивних товариств

Станіслава (Івано-Франківська) після Другої світової війни.

Методи дослідження – теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел.

Результати дослідження. Впродовж 1939–1940 років у Станіславі радянською владою завершено руйнування системи організованої діяльності представників українських спортивних організацій, патріотичних військово-спортивних товариств, оздоровчих клубів, спортивних осередків. Їх конструктивна робота локалізована за межами столиці Галичини. Яскравий приклад плідної та успішної діяльності українських спортивних організацій ми спостерігаємо у діаспорі, зокрема, у США, Канаді, Франції, Австрії та Чехії. Далі жайхття – Друга світова [5].

Попри те, що у місті до початку Другої світової війни почав працювати Станіславський технікум фізичної культури (з 7 червня 1940 року), фахівців сфери організації фізичної культури у повосенному Станіславі бракувало.

Перше добровільне спортивне товариство (ДСТ) іменується «Більшовик». Дата створення – 1 жовтня 1945 року. Очолила товариство О. Сліванкова. У книзі наказів Станіславської обласної ради ДСТ «Більшовик» під наказом № 1 зазначено: «На підставі направлення Українського комітету фізичної культури приступаю до своїх обов'язків в.о. керівника з 1.10.1945 року з послідуочим затвердженням на цій посаді оргбюро ДСТ «Більшовик». Забігаючи наперед, констатуємо, що фактичне призначення керівника відбулося 12 жовтня. За наказом № 2 О. Сліванкова призначає бухгалтера Д. Яцежинського. Заступницею О. Сліванкової стала А. Зіняєва. Саме вона досить часто виконує обов'язки керівника, оскільки О. Сліванкова регулярно перебувала у відрядженнях.

Так, після чергового відрядження до Москви (26.10.1945 року) О. Сліванкова робить перше призначення на посаду тренера. О. Мосленко стає першим тренером з гімнастики і фактично відновлює діяльність школи підготовки гімнастів у Станіславі. Група наполегливо тренується. Пізніше групу прийняв В. Волошинський. Перший виїзд з виду

спорту логічно здійснила команда з гімнастики. 16 травня 1947 року до міста Харкова для участі у Першості ЦР ДСТ «Більшовик» поїхала команда станіславських гімнастів: Букін, Самойлов, Кудряшов, Краснощокова, Володіна, Сломицька.

Створення інших видів спорту: 25.07.1946 – легка атлетика та спортивні ігри, тренер Глушак (погодинна оплата), 12.08.1946 – секція важкої атлетики («штанги»), тренер А. Мальков (погодинна оплата), 29.03.1947 – секція волейболу, 15.04.1947 – секція з футболу, тренер З. Павловський (погодинна оплата), 14.11.1947 – секція фехтування, тренер Н. Павлов (погодинна оплата).

Перші організовані обласні змагання – Першість обласної ради ДСТ «Більшовик». Взяло участь 8 команд. Перемогла команда Учительського інституту (нині – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»).

«Більшовик» працював на тлі скривавлених душ станіславців. Оплата праці здійснювалася здебільшого погодинно. Середньомісячний розмір заробітної плати – 330 карбованців. Тренер з виду спорту мав навантаження 28 год. на місяць. З 1 січня 1948 року керівником товариства став молодий (1921 р.н.) М. Каменцер. У штат товариства входять 4 працівники: водій, секретар-машиніст, бухгалтер та власне керівник. У Снятині працює інструктор з фізичної культури Я. Марчук.

Важливо, що на балансі товариства «Більшовик» рахується кілька автомобілів. Саме на них спортсмени їздили на змагання по області та Україні.

Studebaker US6 («Студер»), Ford G8 – автомобілі, які обслуговували спортсменів Станіслава у 1947–1957 роках. Автомонстри Другої світової війни потрапили до Союзу за програмою лендлізу. Допомога для військового комплексу союзників вилася у допомогу для спортсменів Станіслава.

Перевезення спортсменів на змагання, поїздки керівництва спортивних організацій, участь у парадах профспілок працівників прокуратури, суду, держустанов, політпросвітницької сфери, фінансово-банківської сфери –

це далеко не повний перелік того, що робили ці авто, перебуваючи на балансі спочатку «Більшовика», потім «Іскри», Будинку фізичної культури, «Буревісника» та «Авангарду».

У книзі наказів (№ 11, 13. 05. 1947) ДСТ «Більшовик» тов. Л. Матаров призначений «...водієм автомобілю марки «Студабакер» на ставку 400 рублів на місяць», а тов. В. Халімон призначений «...водієм автомобілю марки «Форд-6» за тієї ж заробітної плати». Невідому чому, але з 28 травня цього ж року водії помінялися автомобілями (наказ № 15).

«Студер» вирізнявся надійністю. Авто у Станіславі пропрацювало до 10.12.1957 року. Далі воно передане на баланс Коломийському стадіону ДСТ «Буревісник». Останнім часом ним кермував В. Дубовіков.

Історія Форда-6 закінчилася раніше. Він часто ламався та був списаний у 1950 році.

Після переїзду «Студера» до Коломиї «спортивним» автомобілем мав стати Газ АА, але цього не сталося. Газ АА з 1958 року у Станіславі – на балансі ДСТ «Авангард».

Автомобіль дуже часто ламався і простоював на ремонті. Його водії порушували трудову дисципліну, використовували авто у власних цілях і зловживали споживанням алкоголем. З 1957 року до 1964 року змінилося 6 водіїв «полуторки». Газ АА був списаний у 1965 році. Спортсмени пересіли на інші засоби пересування.

Цікаво, що одним з популярних видів спорту після Другої світової війни є фехтування. Можливо, через те, що у важкі роки перших совєтів заняття фехтуванням у топі видів спорту населення Станіслава. Гімнастика, спортивні ігри – футбол і волейбол, легка атлетика, штанга (важка атлетика) і фехтування. Після Другої світової війни першим фаховим тренером у місті стає Н. Павлов. Він працював з учнями ДСТ «Більшовик», «Іскра» та «Буревісник» (після об'єднання) починаючи з 14 листопада 1947 року. У групі «Більшовика» нараховувалося 17 учнів. Серед них – С. Пришляк, О. Драгало, В. Мізункев, В. Мальченко, В. Олексюнок, С. Сідоренко.

Визнанням Станіславської фехтувальної школи на Всеукраїнському рівні слугу-

вало рішення про проведення Чемпіонату УРСР у квітні 1955 року. До міста приїхали 42 учасники.

Запити щодо занять цим видом спорту зростали. У ДСШ ДСТ «Авангард» відкривається друга у місті секція з фехтування. Тренер З. Капелюшок. Згідно зі звітами обласного комітету фізичної культури та архівними даними по ДСТ «Авангард», на 8 грудня 1960 року в школі тренуються 55, а у місті – 104 дитини.

Ще одним видом спорту, який активно розвивається у Станіславі після Другої світової війни, є легка атлетика. Особливо це стосується легкоатлетів добровільних спортивних товариств «Спартак» і «Буревісник».

Яскравими представниками Івано-Франківської легкої атлетики 50–60-х років ХХ століття були: Анатолій Гемба (десятиборство), Іван Максименко (метання молота, метання диска), Михайло Шиптур (стрибки у висоту), Михайло Ільків (десятиборство), Карпель Терлецький (біг 800, 1500 м), Бронислав Федор (метання молота), Михайло Дебенко (біг 100 м), Богдан Курило (біг 400 м з/б), Володимир Сальський (біг 100 м), Євген Єрузель (біг 800 м), Анатолій Дмитренко (біг 1500, 3000 м), Іван Файчак (стрибки у довжину, десятиборство), Василина Кобзей (Антонець) (100 м з/б, п'ятиборство). Підготовкою спортсменів займаються відомі тренери: А. Кривий, В. Сіммуль, А. Комарницький, П. Дзвоник, І. Пустовіт, В. Чистиков, В. Балакшин, В. Мацюк, Н. Слюсаренко, Р. Козій, Б. Яськевич, І. Калинюк.

Цікаво, що документообіг до середини серпня 1949 року ведеться українською мовою. Після того як Каменцер склав повноваження керівника, товариство очолив А. Дубровін. Накази і бухгалтерська документація починають фіксуватися російською мовою.

Ключовим у роботі ДСТ «Більшовик» того часу є створення Будинку фізичної культури. Він починає працювати з 1 січня 1950 року. Спортивні товариства Союзу укомплектовувалися. У цьому ж місяці «Більшовик» ввійшов до складу ДСТ «Іскра». Будинок фізич-

ної культури Станіслава переводять на баланс «Іскри».

У 1955 році ДСТ «Іскра» влилося у ДСТ «Буревісник». На цей час у Союзі діє понад 90 спортивних товариств.

Робота Будинку фізичної культури, який пізніше підпорядковувався Центральному Будинку фізичної культури СРСР (у м. Ленінграді), – то питання окремого дослідження.

Висновки. Період 1945–1967 років характеризується формуванням організаційної структури навчально-тренувального та змагального процесів підготовки спортсменів у добровільних спортивних товариствах, створюються відділення з видів спорту у спортив-

них школах міст області (Івано-Франківськ, Коломия, Калуш, Городенка, Долина) та технікумі фізичної культури (1940 р.).

Серед добровільних спортивних товариств Станіслава, фахівці яких активно проводили заняття з видів спорту у післявоєнному Станіславі (Івано-Франківську), відзначаємо: «Спартак», «Більшовик», «Іскра», «Авангард», «Буревісник». Значних успіхів досягли Станіславські спортсмени на всеукраїнських та всесоюзних змаганнях з легкої атлетики, фехтування, гімнастики. Підготовка спеціалістів сфери фізичної культури і спорту здійснюється у Станіславському технікумі фізичної культури.

Література

1. Вацеба О.М. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. 232 с.
2. Енциклопедія олімпійського спорту України / За ред. В.М. Платонова, І.Р. Мацішина. Київ : Олімпійська література, 2005. 463 с.
3. Нога О.П. Світ львівського спорту 1900–1939 рр. Спорт досягнення, товариства, архітектура, вбрання, мистецтво. Львів : НФВ «Українські технології», 2004. 784 с.
4. Спорт на Україні. 1965–1970 рр. / Упорядник М.М. Подольський. Київ : Здоров'я, 1969. 312 с.
5. Трофим'як Б. Гімнастично-спортивні організації у Національно-визвольному русі Галичини (друга половина XIX ст. – перша половина XX ст.). Тернопіль, 2001. 694 с.
6. Zaborniak S. Kultura fizyczna ludności ukraińskiej na ziemiach polskich (1868–1939). Rzeszow, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. 544 p.

References

1. Vatsaba O.M. (Eds.). (1997). Draw on the history of sports movement in Western Ukraine. Ivano-Frankivsk: Lileya NV.
2. Platonov V.M., Matsishin I.R. (Eds.). (2005). Encyclopedia of Olympic Sports of Ukraine. Kyiv: Olympic Literature.
3. Noga O.P. (2004). The world of Lviv sports 1900–1939. Sport of achievement, society, architecture, clothes, art. Lviv: NFV “Ukrainian Technologies”.
4. Sports in Ukraine. 1965–1970 / Compiler M.M Podolsky. Kyiv: Health, 1969. 312 c.
5. Trofimyak B. (2001). Gymnastic and sports organizations in the National Liberation Movement of Galicia (second half of the XIX century – first half of the XX century). Ternopil, 694 p.
6. Zaborniak S. (2007). Physical culture of Ukrainian people in Polish lands (1868–1939). Rzeszow, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 544 p.